

Közgazdaságtan - lényeg

Közgazdaságtan: hogyan fordítjuk az erőforrásainkat ártermelésre, ezt hogyan osztjuk el fogyasztásra.

Leíró közgazdaságtan: gazdaság tényeinek, összefüggéseinek leírása, megismerése.

Normatív közgazdaságtan: a tények értékelése.

Mikroökonómia: a gazdaság egyes szereplőinek tevékenysége.

Makroökonómia: a társadalmi szintű termelés és elosztás vizsgálata.

Szükséglet: a tudatosult igények.

Létszükséglet: a biológiai öfenntartás alapvető szükségletei.

Magasabbrendű szükséglet: alacsonyabb intenzitásúak, hierarchiába rendezhetők (Pl: 1.,TV 2.,távírányító 3.,nagyobb TV)

Anyagi és nem anyagi jellegű szükséglet: testileg vagy szellemileg van rá szükségünk.

Egyéni vagy közösségi szükséglet: hogyan van rá szükségünk (pl ruha->egyéni, telefonszolgáltatás->közösségi)

Jószágok v. javak: a szükségletkielégítés eszközei.

Hozzáférhetőség:

Szabad javak: korlátlan mennyiségben rendelkezésre áll.

Gazdasági javak: szűkös, korlátozott javak.

Szükségletkielégítés módja:

Magánjavak: én magam használok fel.

Közjavak: mindenki szükséglete (pl úthálózat).

Felhasználás időtartama:

Fogyasztási cikk: a felhasználás során megsemmisül (pl étel).

Tartós fogyasztási cikk: ha hosszú idő alatt használódik fel.

Egymáshoz való viszony:

Helyettesítő javak: mindegy, melyiket használjuk fel (pl kolbászos vagy szalámis szendvics)

Kiegészítő javak: együttes fogyasztásuk nagyobb élvezet, mint külön (pl vaj + kenyér)

Közvetlen rendeltetés:

Fogyasztási javak: közvetlen szükségletkiegészítésre valók.

Termelő javak: ezek közvetítésével elégítjük ki szükségletünket (gépek, stb)

Hasznosság: a jószág hasznossága, hogy mennyire képes valamilyen szükségletünket kielégíteni, mekkora az élvezeti értéke.

Gossen I. törvénye: A CSÖKKENŐ HATÁRHASZON TÖRVÉNYE: valamely jószág fogyasztása során az egymást követően elfogyasztott jószágegységek élvezeti értéke, vagyis hasznossága csökken (a sivatagban a pohár vizek!) (1.kép)

Gossen II. törvénye: különböző javak fogyasztása során a haszonmaximum akkor érhető el, ha az egyes javak megszerzésére fordított egységnyi pénzmennyiség azonos haszonnövekményt eredményez.

Gazdálkodás: a javak szűkössége miatt fennálló hiányérzet minimalizálása érdekében végzett tudatos cselekvés.

Maximum elv: adott erőforrás felhasználása maximális hasznot eredményezzen.

Minimum elv: adott szükségletkielégítés minimális erőforrás felhasználásával legyen elérhető.

Termelési folyamat: a szükségletek kielégítésére szolgáló javak előállítása.

Termelési tényezők:

Alapvető: föld, munka.

Levezetett: tőke.

Munkamegosztás:

Előnyei:-termékmennyiség növekedése

- minőségjavulás
- jövedelemnövekedés
- gépesítés lehetősége
- újítások gyorsabb alkalmazhatósága
- munkaerőképzés egyszerűbb, gyorsabb

Hátrányai:-monoton munkavégzés

- nöhet a munkanélküliség
- a munkaerő rugalmasságának csökkenése.

Dologi tőke: épületek, gépek, raktárkészletek.ü

Pénztőke: a dologi tőke megszerzéséreszolgáló finanszírozási eszköz.

Beruházás: a pénztőke dologi tőkévé válása.

Beruházások forrása: a fogyasztásról lemondás által elért megtakarítás.

- nettó beruházás: a termelés bővítését szolgálja
- felújítás, pótlás

Szociális tőke: utak, közművek, kórházak, iskolák, stb: **infrastruktúra.**

Humán tőke: munkaerő képzettsége, pontossága, megbízhatósága.

A vállalkozások célja a nyereség maximalizálása: **(Profit) = (árbevétel) - (összes költség)**

A CSÖKKENŐ HOZADEK TÖRVÉNYE: valamely erőforrás azonos nagyságú többletráfordítása egyre kisebb kibocsátásnövekményt eredményez, ha a többi termelési tényező változatlan.(2.kép)

A rendelkezésre álló erőforrások **hasznosítása:** a termelési tényezők adott mennyisége mellett a termelési lehetőségek határa: nem növelhető a termelés más termelésének csökkentése nélkül.(3.kép)

Piac: az eladók és a vevők, a kínálat és a kereslet találkozási helye, a piaci ár kialakulása.

Természete szerint:

Fogyasztási cikkek

Termelési tényezők piaca.

Vevő-eladó kapcsolat szerint:

Szabályozott

Szabályozatlan.

Erőviszonyok alapján:

Eladók piaca: nagyobb a kereslet, mint a kínálat.

Vevők piaca: a kínálat a bővebb.

Tökéletes piac: -tökéletes verseny

- racionálisan viselkedő piaci szereplők
- tökéletes információáramlás
- végtelen reakciósebesség
- azonos termékminőségek (homogenitás)

Valóságos piac: -monopolizált (nem mindig van verseny)

- és a többi kritérium sem teljesül

Monopólium: -méretgazdaságosság (nem bír el többet a piac)

- természeti erőforrások szűkössége (pl ásványkincseknél)
- jogi korlátozások (szabadalom, koncesszió, stb)
- termék differenciálás (virtuális különbségek: Pepsi<-->Coca-Cola)

Piaci mechanizmus:

- 1., Termelési tényezők: háztartások --> vállalkozások (munka, javak)
Pénz: vállalkozások --> háztartások (bér, fizetés)
- 2., Áruk: vállalkozások --> háztartások (fogyasztás)
Pénz: háztartások --> vállalkozások (ellenérték)

Állam a piacon: jövedelem-újraelosztó funkció.

Külföld: kifelé export, befelé import.

Bővített újratestermelés: ha a volumen a ciklusok alatt nő.

Szűkülő újratestermelés: lefelé tartó spirál.

Bővített, szűkített újra termelés:

- bővített: vállalkozó nagyobb berendezéseket vesz -> kínálat növekedés -> több munkaerő kell -> a háztartásokban több pénz -> több eladott árú -> előről

- szűkített: csökken a kereslet -> kisebb a termelés -> kevesebb munka -> kevesebb pénz a háztartásokban -> fogyasztás csökken -> előről

Tökéletes piac:

Áremelkedés: -> csökken a kereslet, nő a kínálat.

Árcsökkenés: -> nő a kereslet, csökken a kínálat.

Egyéni keresleti görbe: (4.kép) egyetlen termékre vonatkozóan egyetlen vevő kereslete. (miként változik a megvásárolni kívánt mennyiség az ár függvényében)

Keresletet befolyásolja:-elkölthető jövedelem mennyisége

-szükségletek struktúrája

-kínálat struktúrája

-más árucikkek ára

Piaci kereslet: egy termék összes vásárlója kereslete.

Az árcsökkenés **új vevőket** vonz a piacra.

Kereslet árrugalmassága: (EDP) = (keresett mennyiség %os változása) / (ár %os változása)

Egyéni kínálat: egy termelő adott ár mellett egy időpontban mennyit kínál eladásra.

Piaci kínálat: egy árura az összes termelő által felkínált mennyiség.

Egyensúlyi ár: (5.kép) a kereslet és kínálat egyensúlyát beállító ár.

Önszabályozva áll bel!

A piac forgalma az egyensúlyi ár mellett a legnagyobb!

Funkciói:-kiegyenlítő funkció

-orientáló funkció

-jelző funkció

Túlkínálat: vevők piaca.

Túlkereslet: eladók piaca.

Nem tökéletes piac:

Az árképződés a nem tökéletes piacokon torzul. (monopóliumok, oligopóliumok, állam)

Közvetett árbefolyásolás: az állam vevőként vagy eladóként lép fel a piacon.

Közvetlen árbefolyásolás: az ár nagyságát kényszerítő erővel határozza meg az állam.

Ármaximalizálás/árminimalizálás/fix ár.

ármaximalizálás -> túlkereslet

árminimalizálás -> túlkínálat

Nemzeti kibocsátás: a gazdaság összes kibocsátása pénzben kifejezve.

Hozzáadott érték: a bejövő és a kibocsátott termék értékének különbsége.

Bruttó nemzeti termék (GNP): az országban felhasznált javak értéke.

Bruttó hazai termék (GDP): az országban előállított javak értéke.

NNP: Nettó Nemzeti Termék: a termelést szolgáló gépek pótlása

(ReálGDP) = (nominálGDP) / (árindex)

Nemzeti vagyon: a létrehozott javak, természeti kincsek, munkaerő.

Nettó gazdasági jólét (NEW): GNP mínusz nem fogyasztási kiadások,
plusz nem értékesülő teljesítmények.

Nettó nemzeti jólét (NNW): pozitív és negatív teljesítmények különbsége.

Makroökonómiai egyensúly: az aggregált kereslet és kínálat görbéinek metszéspontja.

Munkanélküliség hatásai: -jövedelemkiesés - létfenntartási nehézségek

- feleslegesség érzése - frusztráció, egészségügyi problémák
- kihasználatlan termelési tényezők
- csökkenő kereslet
- anyagi megterhelés a társadalomnak
- veszélyeztetni a társadalmi-politikai stabilitást

Munkaerőállomány: a foglalkoztatottak és a munkanélküliek együtt.

Fajtái: -strukturális (eltérő munkerő-kínálat és -kereslet)

- technológiai (gépesítés - megszűnő munkahelyek)
- ciklikus (a konjunktúra-recesszió állapotától függő foglalkoztatottság)
- frikciós (az emberek költözése, pályaváltoztatás, fiatalok belépése a piacra, **mobilitás**)
- szezónális (pl nyári építkezés/aratás/üdülési munkahelyek)

Több is megszüntethetetlen. Ezek minimuma a **munkanélküliség természetes rátája**.

Infláció: az árak általános színvonalának emelkedése.

Hatásai a gazdaságra: az infláció mértékétől függnek.

- Mérsékelt (<10%) infláció: az arányok nem változnak lényegesen.
- Vágtató (10-1000%) infláció: nincs elég idő kiegyenlítődésre, az árrendszer

felbomlik, a pénz szerepe megszűnik.

Társadalmi hatásai: -a vagyoni és jövedelmi viszonyok átrendeződése.

- a progresszív adórendszer (a gazdag többet fizet) elveszti jelentőségét.

Alacsony inflációnál ezek nem jelentkeznek.

Okai:

Keresletinfláció: azonos kínálat melletti túlkereslet felnyomja az árakat.

Költséginfláció: termelési költségek általános növekedése, ezek áthárítása a vevőre.

Tehetatlenségi infláció: a gazdasági szereplők magasabb inflációs várakozása.

Philips-görbe: (6.kép) a munkanélküliségi és az inflációs ráta fordított arányosságban áll.

=> **NEM igaz!!** Lásd Magyarország, 1998-2003: Csökkenő infláció (16%-5%), csökkenő munkanélküliség (9%-5%)

A pénz funkciói: -forgalmi eszköz (megkönnyíti az árucserét)ű

- fizetési eszköz (időben eltolt árucseré)
- felhalmozási eszköz (nem "romlandó" általában)
- értékmérő funkció (az árakat pénzben fejezzük ki)
- nemzetközi fizetési eszköz (kulcsvaluták)

Feltételek: -a pénz legyen szűkös jószág

- értékálló
- általánosan elfogadott

Vásárlóerő: a pénz értéke. Az árszínvonal reciproka. A jegybank őrzi.

A gazdaság pénzszükséglete: $M \cdot V = P \cdot Q$

M: pénzmennyiség

V: átlagos forgási sebesség

P: árszínvonal

Q: nemzeti kibocsátás

Árszínvonal: egységnyi kibocsátáshoz tartozó pénzmennyiség.

Jegybank feladatai: -érme és bankjegykibocsátás

- nemzeti pénz értékálóságának biztosítása
- arany és devizakészletek gyűjtése
- pénzüintézetek szabályozása a monetáris politika szerint

-állam, bankok, biztosítók számláinak vezetése.

Kereskedelmi bankok: a pénzügyi közvetítő rendszer.

Kereskedelmi banknak váltó ellenében bankjegyet ad => pénzt juttat a gazdaságba

- váltó (értékpapír):
 - meghatározott összeg megfizetésére kötelez
 - fizetőeszközként tovább adható
 - a kereskedő váltó ellenében árut kap, csak akkor kell visszafizetnie, ha eladta az árut
 - a visszafizetésekor pénz kerül ki a gazdaságból
- kereskedelmi bankok:
 - kölcsönözhető pénzmennyiség révén (elhelyezett betétállomány egy részét kikölcsönözheti)
 - kötelező tartalékráta (a bankba berakók részére)
 - pénzmultiplikátor: a betétállomány növekedése a tartalékráta nagyságától függ
 - számlapénz teremtésének feltételei:
 - legyen készpénzbefizetés
 - legyen hiteligény
 - legyen megbízható, jól működő

A jegybank nem gazdasági szereplő!

Többszörös kölcsönzés: a kereskedelmi bankok pénzteremtési módszere. Mivel csak a kötelező tartalékrátát kell tartaniuk.

Értékpapírok, tőzsde:

- részvény:
 - üzleti alaptőke meghatározott hányada
 - árfolyamát meghatározza a társaság
 - gazdasági állapota
 - jövőbeli kilátásai
 - befektetési lehetőségeinek hozamalakulása
 - iránta mutatkozó kereslet
 - megvásárlója tulajdonossá válik, azaz rendelkezik:
 - vagyoni joggal (osztalékra jogosult)
 - RT tagsági joggal (közgyűlésen gyakorolhatja a hányadának megfelelő szavazati arányban)
- kötvény: hitelviszonyt megtestesítő értékpapír
 - a hitelező jogosult kamatra, lejáratkor visszakapja a befektetett tőkét
 - fel van tüntetve a névértéke, melyet az adósnak vissza kell fizetnie a lejáratkor
 - kibocsáthatja állam, önkormányzat, illetve gazdálkodó szervezetek
 - árfolyamát piaci tényezők befolyásolják

Értéktőzsde: az értékpapírok koncentrált piaca.

Értéktőzsde: értékpapírok koncentrált piaca, kínálatuk, keresletük találkozási helye. Tőzsdetagok, alkuszok, brókerek bonyolítanak üzletet

- a tőzsdetagok által elfogadott előírások és az állami felügyelet szabályozzák
- ügyletek lehetnek:
 - azonnali: 1-2 nap
 - határidős: megállapodás szerint
 - opciós: kölcsönös vételi, eladási jogosultság a feleknek

Nyitott gazdaság: a külkereskedelmi kapcsolatok nagy szerepet játszanak.

Külkereskedelem:

- Előnyei:**
- nő az életszínvonal, bővül a kínálat
 - kihasználhatók a természeti adottságok

- csökkenő termelési költségek
- nő a termelékenység
- nő a nemzetközi verseny
- gyorsul a fejlődés a technológiai eredmények átadásával

Hátrányai:-gyenge hazai gazdaság elsorvadhat

- nő a gazdasági és politikai függés
- termékspecializáció, nő az exportérzékenység.

Protekciónizmus: a hátrányok elkerülésére szolgál.

Szabadkereskedelem: az előnyök kihasználása.

Eszközök: -védővámok

- menyiségi kvóták
- adminisztratív kekeckedések

Bilaterális elszámolás: a 2 ország jegybankjai egymással.

Multilaterális elszámolás: közös elszámolási egység.

Barterkereskedelem: tulajdonképpen árucseré.

Valutaárfolyam: egy adott ország pénzegységének egy másik ország valutájában kifejezett ára.

Fix árfolyam: hatósági előírások, nemzetközi megállapodások határozzák meg.

Lebegő árfolyam:

Előnyei:-egyensúly önszabályozó

- stabil valuta, nincs szükség beavatkozásra
- a piac határozza meg az árat

Hátrányai:-spekuláció veszélyes lehet

- ingadozás nehezíti a fizetési forgalmat
- nehéz a beruházások tervezése

Rugalmas árfolyam: fix, kilengési sávokkal.

Nemzetközi Valutaalap (IMF): II. Világháború utáni legjelentősebb nemzetközi pénzügyi intézmény.

Feladatai: a nemzetközi pénzügyi folyamatok zavartalanságának biztosítása, hitelnyújtás a tagországoknak.

Világbank: hitelgaranciák, hitelnyújtás.

Nemzetközi Fizetések Bankja (BIS): jegybankok működésének koordinálása, pénzügyi zavarok elhárítása.

Fizetési mérleg:

Folyó fizetési mérleg:-kereskedelmi mérleg (árú kivitel/árubehozatal)

- szolgáltatások mérlege (szolgáltatás export és -import)
- egyoldalú átutalások mérlege (segélyek, jóvátételek, kamat, osztalék, stb)

Tőkeforgalmi mérleg:-tőke mozgások mérlege (közvetlen tőkebefektetések, kölcsönök, beáramló tőkék)

- devizamérleg (banki devizatartalékok növelése/csökkenése)

Külkereskedelmi elméletek:

Abszolút előny elve: azt exportáljuk, amit olcsóbban tudunk előállítani, mint a másik ország.

Komparatív előny elve: a legkisebb abszolút lemaradással rendelkező termékekre szakosodunk, azt fogjuk exportálni.

Jövedelemelosztás egyenlőtlenségei:

Jövedelem: pénzáram alatt befolyt munkabér, osztalék, kamat

- A klasszikus liberális közgazdasági elmélet szerint a jövedelem nagysága a teljesítménytől függ, így a jövedelemkülönbség igazságos. Ezt a gyakorlat nem igazolja.

- Személyes képesség különbözősége: megmutatkozik a gazdaságban is (a fogyatékos elmarad az egészségestől)

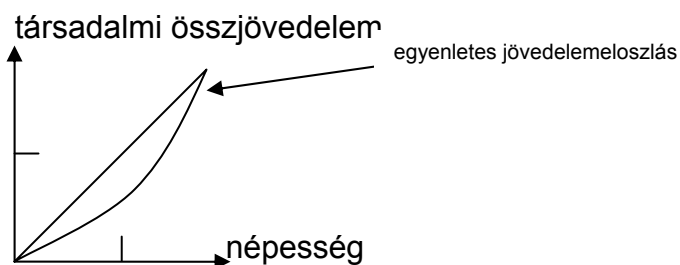
- Külső feltételek nem küszöbölhetők ki:

- vagyoni helyzet

- oktatásban való részvétel lehetősége
- Liberális piacgazdaság -> növeli az egyenlőtlenséget (a rossz gazdálkodó alul marad)
- Szélsőséges differenciálódás is előfordulhat
- A jövedelemeloszlás igazságosságának megítélésekor figyelembe kell venni:
 - erkölcsi dimenzió
 - minden ember egyenlő, ha minden tőle telhetőt megtesz gazdasági értelemben is.
- Erkölcsi szempontok kerülnek előtérbe az összjövedelem elosztásakor:
 - nemcsak gazdasági teljesítés szerint
 - személyes adottságok figyelembe vételével
 - a gazdasági teljesítést a társadalom tagjainak magatartása is meghatározza

Lorentz-görbe:

a népesség adott százaléka mennyire részesedik a keletkező összjövedelemből

Szegénység meghatározása:

- társadalmi, gazdasági probléma
- relatív fogalom
- meghatározott populáción értelmezhető
- a társadalom legalacsonyabb 10% (jövedelem szempontjából)
- létminimum szerint is definiálható
 - az ország életminőségének minimumához viszonyít

Szociálpolitika:

- igazságosabb jövedelemeloszlás megvalósítására szolgál
 - jövedelmet elvon -> szegényebbeknek adja
 - ellenérvek:
 - a jövedelem átcsoportosítás a gazdaságban a hatékonyságot (ezáltal a motivációt is) csökkenti
 - szociális juttatások megjelenésével az állam kiadásai megnövekednek
 - a szociális ellátórendszer működtetése is pénzigényes, és nem is mindig a legrászorultabbakhoz jut el az összeg
- szociálpolitika (szolidaritás elve) ⇔ piacgazdaság (hatékonyság elve)

Gazdaságpolitika: a gazdasági folyamatokra ható eszközök tudatos alkalmazása.

Klasszikus liberális gazdaságpolitika: nem szükséges beavatkozni, a piaci mechanizmus automatikusan biztosítja a fejlődést, a gazdaság egyensúlyát. Ez az elmélet az 1929-es válság idején dőlt meg végleg.

Keynes elmélete: a gazdaság önszabályozása nem biztosítja az egyensúlyt, az időről időre felbomlik, és ezért ciklikus válságok alakulnak ki. **Megelőző** intézkedésekre van szükség. Válság oka szerinte: az aggregált kereslet csökkenése. => Kormányzati, költségvetési kiadások növekedésével kell ellensúlyozni az aggregált kereslet csökkenését.

Chicagó iskola: (Friedman, Hayek) nem tagadják a gazdaságpolitika létjogosultságát, viszont a pénzkínálat szeszélyes ingadozásával járó költségvetési politika helyett csak a monetáris politikát tartják elfogadhatónak.

A gazdaságpolitika céljai: -a nemzeti kibocsátás minél gyorsabb és egyenletes növelése

-a munkanélküliség alacsony szinten tartása

-az infláció leszorítása

-külgazdasági kapcsolatok egyensúlyban tartása.

Valamint:

-az általános életminőség javítása

-gazdaság fejlesztésének ösztönzése

-az elmaradott térségek fejlesztése

-környezetbarát technológiák terjesztése

-infrastruktúrafejlesztés

-erőforrások hatékony elosztása

-igazságos társadalmi jövedelemelosztás

-stb

Ezek a célok gyakran **egymás ellen hatnak.**

Rangsorolni kell a célokat!

A gazdaságpolitika területei:

Költségvetési (fiskális) politika: kialakítása, végrehajtása a kormány feladata.

Monetáris politika: a központi bank hatásköre.

Bevételi politika: befolyásoljuk a gazdasági folyamatokat adókkal, és még pénzt is kapunk. :-)

Kiadási oldal: ha nő a kiadás, nő az aggregált kereslet.

Ezekkel az eszközökkel tompíthatjuk a ciklikusságot!

Az elosztási célokat megvalósíthatjuk!

Befolyásolható az aggregált kereslet struktúrája!

Allokációs célok: közjavak előállítása.

Progresszív adórendszer: recesszió esetén adócsökkentés => fellendülés, konjunktúra esetén nagyobb tartalékok képzése. Csökkenti a ciklikusságot!

Jövedelempolitika: tompítja a jövedelmek nem kívánatos egyenlőtlenségeit.

Struktúrapolitika: a gazdaság hosszútávú stabilitását igyekszik megteremteni.

Regionális politika, szektoriális struktúrapolitika, stb..

Monetáris politika: a gazdaság pénzellátásának, a forgalomban lévő pénzmennyiség szabályozásával hat a gazdasági folyamatokra.

Diszkontpolitika: kereskedelmi bankoknak nyújtott hitelek kamatainak szabályozása.

Nyíltpiaci műveletek: a jegybank ad el, esz értékpapírokat, kötvényeket, stb..

Kötelező tartalékráta előírás: az egész bankrendszerre hat.

Kamatpolitika: közvetlen kamatbefolyásolás.

A külgazdasági politika eszközei:

Árfolyampolitika: a nemzeti valuta árfolyamának változtatásával befolyásolható az export/import.

Vámpolitika: a magas vám drágítja az importot, bővíti a hazai kínálatot, költségvetési bevétel.

Exportszabályozás: kivitel korlátozása vagy ösztönzése (támogatások, adókedvezmények, stb)

Importszabályozás: nyílt vagy burkolt adminisztratív előírásokkal, kvótákkal nehezítik az importot.

Lorenz- görbe: a népesség adott százaléka mennyire részesedik a keletkező összjövedelemből (7.kép)

A szegénység relatív az adott társadalomhoz, mindig létezik.

Individualista társadalmi rendszer és liberalizmus: Adam Smith, A gazdaság szereplői, a fogyasztók és a vállalkozók racionális viselkedése biztosítja, hogy az egyéni érdekek érvényesítése összességében a társadalom jólétét eredményezi.

Kollektivistá társadalmi rendszer és tervutasításos gazdaság: egyenlőség, A gazdaság legfontosabb szereplője az állam, a közérdek elsődlegességét nem akadályozhatják az egyéni érdekek.

Duális társadalmi rendszer és vegyes gazdaság: Az előzőek egyike sem működőképes. A tapasztalat szerint ha az egyes ember fel is ismeri az érdekeit, nem mindig cselekszik aszerint.

Liberális piacgazdaság: a gazdaság működésébe külső erő ne avatkozzon be! **Azt** termeljenek, amire

kereslet van, **úgy** termeljenek, hogy az gazdaságos legyen, **annak** termeljenek, aki fizetőképes kereslettel rendelkezik.

Klasszikus piacgazdaság: feltételei: termelési tényezők magántulajdona, vállalkozás szabadsága, foglalkozásválasztás szabadsága, munkaerőmozgás szabadsága, fogyasztói szabadság, tökéletes verseny, szabad piacrajutás, szabad külkereskedelem, szilárd jogi keretek, az állam nem avatkozik be. Csak elméletileg létezik!!

Tervutasításos gazdaság: központi tervek írják elő, mit, miből, mennyit kell termelni. Az elosztásról is központilag döntenek. => a rendszer működtetéséhez nincs szükség sem piacra, sem pénzre.

Működési feltételei ellentétesek a piacgazdasággal: termelési tényezők állami tulajdona, munkaerő, foglalkozás, fogyasztás, termelési tényezők elosztása központilag, az állam teljes gazdasági és jogi hatalma.

A piacgazdaság működése: Az állami beavatkozást a hatékonyság (tökéletlen versenyből adódik), az igazságos elosztás (jövedelmek állami újraelosztása) és a stabilitás megőrzése (ingadozások tompítása) teszi szükségessé.

Piacgazdaság:

Előnyei:-stabil egyensúly: hatékonyság<->igazságos jövedelemelosztás

- magas növekedés és életszínvonal
- személyi és gazdasági szabadság
- verseny szabadsága jogilag
- ciklikusság negatív hatásai tompítva

Hátrányai: -rövid távon nem optimális hatékonyság és növekedés

- jelentős munkanélküliség
- nagy jövedelmi és vagyoni különbségek

Tervutasításos gazdaság:

- Központi tervezés nem elég hatékony.
- Állami tulajdon miatt nincs tulajdonosi érdekeltség.
- Az elosztás éppen hogy nem csökkentette a különbségeket.
- Alacsony marad az életszínvonal.
- Burkolt munkanélküliség és infláció.
- Intézményesített korrupció.
- Gazdasági potenciáltól elmaradó szükségletkielégítés.
- Szociális intézményrendszer zavarai.
- személyi szabadság korlátozása.

Előnyei: -teljes foglalkoztatottság.

- stabil árszínvonal
- viszonylag kis jövedelmi és vagyoni különbségek
- viszonylag stabil gazdasági növekedés

Szociális piacgazdaság: lényegénél fogva piacgazdaság, ismérvei ötvöződnek a társadalmi szolidaritással.

Céljai: szociális biztonság, általános jólét növelése, a piacgazdaság negatív hatásainak kiküszöbölése.

Előnyei: egyéni szabadság, hatékony gazdaság, magas általános életszínvonal, jó szociális intézményrendszer, jó intézményi keretek.

Hátrányai: alacsonyabb növekedés a lehetségesnél, tökéletes verseny korlátozása, tartós, de kezelhető munkanélküliség és infláció.

Merkantilizmus: az ország gazdagodik, ha a bennlévő nemesfém mennyisége nő. Fejlett ipar -> pozitív külkereskedelmi mérleg.

Thomas Mun: az ország gazdagsága alapvetően nem a termeléstől függ, hanem a külkereskedelemtől. Import csökkentése, növekedő termelés, export, specializáció, saját flotta, külföldi árulerakatok, jövedelmező mesterségek kellene, vámbeavatkozás.

Francia merkantilizmus (Colbertizmus): helyreálította a pénzügyi egyensúlyt, vámokat vezetett be,

flottaépítések, infrastruktúrafejlesztés.

Elszegényedési elmélet: tőkekiáramlás miatt! Védegylet.

Összegzés: nemesfémek felhalmozása, hazai termelés védelme, külföldi termékek kitiltása, hazai monopóliumok támogatása, exporttámogatások, vámpolitika, túlzott fogyasztás megfékezése, kereskedelmi infrastruktúra fejlesztése, gyarmatok szerzése, szakképzés.

Fiziokraták: megfigyeljük a gazdasági jelenségeket és természetesként kezeljük őket.

Quesnay: a vérkeringés anatómiájára építette fel a gazdasági körforgás elméletét.

Turgot: gabonakereskedelelem vámmentessége, csökkenő paraszti adóterhek, adósságelengedés, befektetési kedvezmények.

Klasszikus iskola:

Adam Smith: a munka gazdagítja az országot. Mindenki okos önzésből vesz részt a termelésben.

Munkamegosztás. Szabadpiac: mindenki magának dolgozik, ebből áll össze a fejlődés. **A nemzetek gazdasága (1776)**

David Ricardo: a szabad kereskedelem több jószág elfogyasztását teszi lehetővé, komparatív előnyök tana, szakosodás, csökkenő hozadék törvényét használja, **de** nem számolt a tőke nemzetközi áramlásával, a kiegyensúlyozatlan kereskedelemmel, a munkanélküliséggel.

Malthus demográfiai elmélete: a népesség mértani haladvány szerint nő, míg a termelés csak számtani haladvány szerint. Pozitív fékek: járványok, háborúk, stb. Preventív fékek: születésszabályozás, termelékenység.

Német gondolkodók:

Friedrich List: legfőbb termelőerő az ipar. Protekcionizmus.

Thünen: földjára: a föld minőségétől és a piactól való távolságtól függ. Lényeg: a gazdálkodási formák különbségei csak viszonylagosak, a hasznot a körülmények határozzák meg. A munkabér egyedül a munkától függ. A tőke a termelésbe állított termékfeleslegből jön létre.

Karl Marx: **A tőke;** a társadalom az osztályharcok története, elnyomó és elnyomott, stb

A határhaszon iskola (neoklasszikus): Gossen haszonmaximum megragadása, csökkenő hasznosság, csökkenő növekmény. A jólét optimális, ha további növelése csak mások rovására lehetséges.

John Maynard Keynes: neki köszönhető a mai (viszonylag stabil) pénzügyi rendszer. De nem számolt az inflációval, csak a munkanélküliséget szorította le.

Milton Friedman: monetáris forradalom, a reálbér mozgása egyensúlyozza ki a piacot.

Miből áll a nemzetközi fizetési mérleg?

Mutatja a nemzetközi gazdasági kapcsolatok helyzetét és alakulását. Rendszerbe foglaltan tartalmazza a belföld és a külföld között végbemenő valamennyi gazdasági folyamatot pénzben kifejezve. Két fő része van:

Folyó fizetési mérleg: kereskedelmi, szolgáltatások, egyoldalú átutalások mérlege.

Tőkeforgalom mérlege: tőkemozgások mérlege, devizamérleg.